

IMAGINEA REVOLUȚIEI DE LA 1848 DIN FRANȚA LA ROMÂNII ARDELENI, ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Revoluția de la 1848 a constituit un reper crucial în istoria secolului al XIX-lea prin consecințele sale, atât în conturarea unui program politic liberal în rândul multor popoare din centrul și estul Europei, cât și prin schimbările sociale aduse. Întinderea mișcărilor revoluționare care au cuprins în mai puțin de o jumătate de an întregul continent este explicabilă în contextul crizei economice dintre anii 1846-1847, al creșterii prețului alimentelor în urma unor recolte proaste și mai ales al difuziunii ideilor liberale aduse în prim-plan de revoluția din Franța prin intermediul limbii franceze, principala limbă de comunicare a elitelor europene¹. În anul 1848 au fost aduse în discuție, în toate țările atinse de valul revoluționar, principiile clasice ale libertății, egalității, emancipării celor defavorizați și a naționalităților oprimate în cadrul statelor multinaționale. În acest studiu ne propunem să analizăm, în ordine cronologică, modul în care prima mișcare de acest fel, revoluția izbucnită la Paris în 23-24 februarie 1848, a fost receptată în Transilvania, atât în perioada imediat următoare, cât și în anii următori, până la finalul secolului. Acest demers îl considerăm util deoarece va scoate în evidență raportarea românilor ardeleni la ideea de Europa² și ne va da totodată o imagine pentru felul în care au perceput ei dimensiunea europeană a Revoluției de la 1848, moment fondator în cultura lor politică până în anul 1918. Cercetarea noastră se va axa pe două direcții: receptarea revoluției din Franța în timpul desfășurării evenimentelor revoluționare la românii din Transilvania precum și pe raportarea ulterioară a elitelor românești la acest eveniment, în scrierile dedicate anilor 1848-1849.

Cauzele celor două evenimente au fost extrem de diferite, precum și situația din cele două spații. Franța avea, începând cu Revoluția din iulie 1830, un regim liberal în care o parte însemnată a intelectualității revendica suveranitatea populară, în numele revoluției. Cabinetul lui François Guizot, cel mai reprezentativ prim-ministru al regelui Ludovic-Filip (1830-1848), respinse acest deziderat, considerând că dacă egalitatea civilă a fost atinsă în mod inevitabil, procesul revoluționar trebuia să înceteze. În fața suveranității națiunii, idee formulată prima dată în *Declarația drepturilor omului și cetățeanului* din 1789, guvernul conservator

---

¹ *Istoria Europei*, Serge Bernstein și Pierre Milza (ed.), vol. IV [*Naționalismele și Concertul european (1815-1919)*], Iași, Institutul European, 1998, pp. 62-65.

² O trecere în revistă a celor mai importante lucrări privind această problemă, precum și o analiză din punct de vedere geografic a viziunii românești despre Europa, se pot găsi în Sorin Mitu, *Transilvania mea – istorii, mentalități, identități*, Iași, Polirom, 2006, pp. 124-132.

a opus o suveranitate a rațiunii, urmărind implicarea în politică doar a unei categorii restrânse de posesori de capital. Monarhia din Iulie este considerată astăzi un regim de clasă, dar nu de castă, în sensul în care implicarea politică a cetățenilor era condiționată doar de factorii economici, aceștia fiind însă egali din punct de vedere juridic. Asemenea logică a puterii a exclus din jocul politic săracii de la orașe și sate, precum și o mare parte a clasei de mijloc. Pe termen lung, aceste categorii sociale s-au întors împotriva regimului și au alimentat căderea sa³.

Franța, în timpul Monarhiei din Iulie, s-a confruntat cu o serie de probleme sociale apărute datorită evoluției economice și a industrializării. Concentrarea marilor ateliere și aglomerarea orelor de muncă au adus în prim-plan problema muncitorească. Regimul se sprijinea pe marea burghezie, iar dezvoltarea acesteia s-a făcut cu implicarea tot mai mare a categoriei nou-apărute a muncitorilor. Aceștia se manifestau în acțiuni presindicale și greve contra condițiilor dificile de muncă și de trai, Parisul fiind victima unor violente ciocniri între muncitori și forțele de ordine reprezentate, din 1831, de Garda Națională. Deși Revoluția din Iulie a adus schimbări notabile privind participarea cetățenilor la viața publică – între care am putea enumera scăderea censului față de perioada Restaurației, apariția Gărzii Naționale, mai cuprinzătoare pentru o categorie mai largă de cetățeni, și apariția consiliilor municipale alese de locuitorii orașelor –, exista convingerea fermă că guvernul lui François Guizot nu era potrivit pentru a rezolva problemele sociale și economice ale țării⁴.

Memoria revoluționară era foarte puternică în societatea franceză a acelei perioade. Ea a contribuit de altfel la alimentarea dorinței de schimbare. Doar în 1847 au apărut două istorii ale Revoluției Franceze semnate de socialistul Louis Blanc și de istoricul și profesorul la Collège de France, Jules Michelet. Prima lucrare reabilita perioada convenției iacobine și figura lui Robespierre, pe când cea de-a doua oferea evenimentelor o versiune mai populistă. De mult succes în același an s-a bucurat și *Istoria Girondinilor* a lui Alphonse de Lamartine, care a îndeplinit un rol important în evenimentele ulterioare⁵.

Anul 1847 era un an dificil pentru Franța, întrucât se confrunta cu o criză economică ce a declanșat în primele luni ale anului violențe în diferite părți ale țării, din cauza penuriei de alimente. La Paris, deputatul Duvergier de Hauronne a propus înjumătățirea censului de la 200 la 100 de franci, însă François Guizot a

---

³ *Histoire de la France politique*, S. Bernstein și Michel Winock (ed.), tom 3 [*L'invention de la démocratie (1789-1914)*], Paris, Éditions du Seuil, 2008, p. 129.

⁴ Maurice Agulhon, *1848 ou l'apprentissage de la République (1848-1852)*, Paris, Éditions du Seuil, 1973, pp. 3-15.

⁵ Bernstein, Winock, *Histoire*, pp. 134-136.

refuzat ferm. În lipsa dreptului de liberă asociere, din data de 9 iulie a debutat o campanie pentru modificarea legii electorale prin intermediul banchetelor. Acestea erau festivități de mare anvergură (la primul au participat peste 1200 de oameni), organizate de notabilități, unde se discutau chestiuni politice legate îndeosebi de legea electorală, participarea fiind permisă și pentru cei lipsiți de drept de vot. S-a estimat că avuseseră loc peste cincizeci de astfel de banchete în 28 de departamente până la finalul anului. Cele mai periculoase pentru guvernul Guizot fuseseră cele mai apropiate de capitală. Parisul era suprapopulat (numărul de locuitori se dublase în ultimul secol, depășind un milion), densitatea populației era ridicată și existau foarte mulți delincvenți și marginali care ar fi putut cauza tulburări⁶.

În 14 ianuarie 1848, guvernul a interzis banchetul care urma să aibă loc la Paris, în arondismentul XII. Organizatorii nu au abandonat și l-au reprogramat pentru data de 22 februarie, chiar în centrul capitalei. În 21 februarie, guvernul a intervenit pentru a reinterzice manifestația și organizatorii au anulat-o, însă era prea târziu. În următoarea zi, mulțimea a ieșit în stradă, iar după încă una, Garda Națională, unul din pilonii principali ai regimului, a refuzat să participe la apărarea ordinii și a fraternizat cu protestatarii contra guvernului Guizot. Neputând să-i calmeze pe protestatari, regele Ludovic Filip I-a demis pe Guizot, însă aceasta nu a dus la calmarea mulțimilor ci la creșterea dezordinii. După refuzul contelui Molé și al lui Thiers de a forma un guvern, regele a fost nevoit să facă apel la reformistul Odillon Barrot. Acesta din urmă l-a numit comandant al trupelor din Paris pe mareșalul Bugeaud, un militar foarte nepopular care organizase represiunea sângeroasă a unei revolte în anul 1834⁷.

Numirea a stârnit tot mai mult mulțimea revoltată care, spre după-amiaza zilei de 24 februarie 1848, s-a îndreptat către reședința regală, palatul Tuileries. Pus în fața faptului, regele a abdicat în favoarea nepotului său, contele de Paris, în vârstă de doar nouă ani. Parlamentul nu a mai putut să-l învestească pe noul rege deoarece, în seara acelei zile, s-a format un guvern provizoriu care a proclamat cea de-a Doua Republică, în fața a 100.000 de oameni adunați în Place de la Grève⁸. Poetul Alphonse de Lamartine a devenit ministru de Externe, iar datorită acestei poziții, a devenit cel mai influent personaj din guvern. Contrar a ceea ce s-a afirmat despre el mai târziu, Lamartine era de profesie diplomat, înzestrat cu pragmatism și cu abilitate politică, de care s-a folosit din plin pentru a împăca tendințele divergente din interiorul guvernului provizoriu. Lui i s-a datorat menținerea

---

⁶ *Ibidem*, pp. 139-140.

⁷ Agulhon, *1848 ou l'apprentissage de la République*, pp. 29-30.

⁸ *Ibidem*, p. 33.

tricolorului, în ciuda faptului că socialiștii doreau înlocuirea sa cu drapelul roșu, ministrul argumentând că un steag ar simboliza continuitatea unei națiuni și nu o direcție politică⁹. Guvernul provizoriu condus de el a dat o serie de decrete în următoarele zile pentru a satisface cererile mulțimii și a readuce ordinea: decretul privind dreptul la muncă (25 februarie), abolirea pedepsei cu moartea pentru delikte politice (26 februarie), votul universal masculin (2 martie), libertatea presei și a întrunirilor (4 martie)¹⁰.

Evenimentele au fost difuzate în întreaga Europă prin intermediul presei, care a receptat foarte rapid amploarea schimbărilor ce au avut loc, fără a oferi însă informații foarte exacte. Multe exagerări au fost cauzate, cel mai probabil, de orientarea antiliberală a unor ziare. Astfel, știm că în data de 2 martie 1848, ziarul *Beobachter* din Viena a făcut o relatare a evenimentelor de la Paris. Cancelarul aulic Samuel Jósika, vorbind despre acel ziar într-o scrisoare către guvernatorul Transilvaniei, Teleki, arăta cum, la Paris, domină *capii radicalismului și comunismului* iar Palatul Tuileries și Palatul Regal (aici probabil se referea la Palatul Versailles) au fost arse¹¹. Cancelarul aulic nu era informat nici despre componența guvernului provizoriu, care a limitat atribuțiile unor agitatori precum Louis Blanc sau Albert, dar nici asupra faptului că simbolurile regalității (cele două palate) nu au fost incendiate.

Pentru românii ardeleni, pe lângă ziarele străine de limbă germană sau maghiară aflate în circulație în Transilvania, ziare esențiale românești au fost, în epocă, *Gazeta de Transilvania*, apărută la Brașov încă din anul 1838 și *Organul luminării*, tipărit la Blaj din anul 1847 sub îndrumarea eruditului canonic Timotei Cipariu. Ziarul bisăptămânal fondat la Brașov de George Barițiu, *Gazeta de Transilvania*, a rămas de-a lungul întregului secol al XIX-lea un reper în publicistica românească prin ampla sa continuitate și prin calitatea articolelor sale. În zilele Revoluției de la 1848, *Gazeta de Transilvania* a jucat un rol crucial în propagarea ideilor liberale și a dezbaterilor politice în rândul românilor. De asemenea, acest ziar a oferit cititorilor săi multe informații despre evenimentele din Franța. Sursele redactorilor săi erau publicațiile străine, aduse de poșta săptămânal, cele mai multe de limbă germană, dar și franceză, prin intermediul colaboratorilor de la București, unul dintre aceștia fiind și medicul Pavel Vasici care, după cum vom vedea mai jos, i-a și scris lui Barițiu din București în acele zile pentru a-l informa despre schimbările sociale și politice din Europa.

---

⁹ *Ibidem*, pp. 41-43.

¹⁰ Bernstein, Winock, *Histoire*, p. 144.

¹¹ *Revoluția de la 1848-1849 în Transilvania*, Ștefan Pascu și Victor Chereșteșiu (ed.), vol. I (2 martie-12 aprilie 1848), București, Editura Academiei R.S.R., 1977, p. 2.

Prima mențiune cu privire la evenimentele din Franța are loc în numărul 17 al ziarului, din data de 26 februarie 1848, unde au fost povestite evenimentele din 18 februarie: tulburările stradale, mobilizarea guvernului față de banchetul dorit de opoziție și mobilizarea armatei. Situația a fost surprinsă cu acuratețe, afirmându-se că: „între clasele soțietății domnește mare încordare, în cât puțină întărâtare n-are aduce lucrul la vărsare de sânge.”¹² Izbucnirea propriu-zisă a revoltei a fost povestită în numărul din 1 martie, unde a apărut și termenul de „revoluție”, într-o formulare care a sintetizat toate evenimentele acelor zile: „După o revoluție crâncenă bogată de sânge vărsat în 23 și 24 Febr. regele Ludovic Filip I se lepedă de tron.”¹³ Redactorii brașoveni au înțeles foarte bine impactul acestei revoluții în plan european:

„[...] crunta și feroasa revoluție din Paris însoțită de totala cădere a tronului și de fuga regelui, nu e nici o îndoială că va scutura și va cutremura pe toată Europa, începând de la staturile cele mai mari și tari până la cele mai mici și neputincioase; rezultatele acestor evenimente cu multe și – cel puțin până la moartea lui Ludovic Filip cu totul neașteptate – vor fi mult mai străbătătoare decât ale celor dela 1830.”¹⁴

Aici ne atrage atenția folosirea termenului de „revoluție” pentru evenimentele lunii februarie. Redactorul *Gazetei*, George Barițiu, a folosit pentru prima dată cuvântul într-un articol din 27 ianuarie 1848, când a vorbit despre piedicile apărute în calea dezvoltării omenirii. În opinia sa, ele puteau conduce fie la o stagnare nocivă a societății, fie la o revoluție violentă. În pasajul amintit, soluția revoluționară se opunea „pauzei putrezicioase”; prin urmare, era văzută ca un factor de depășire a unei situații nefavorabile¹⁵. Prima definiție a conceptului de „revoluție” a fost formulată de fruntașul român în vara anului 1848, în legătură cu ceea ce se întâmpla în Țara Românească. Prin acesta, el înțelegea: „o schimbare totală numai a acelor legi și guverne care prin nedreptatea lor apăsătoare de popoare nu mai puteau fi suferite și sub care popoarele gemeau fără a putea scăpa de sub ele, decât numai ca prin minune”¹⁶, fiind excluse din concept acțiunile violente. Definiția se încadrează în ceea ce se teoretiza la finalul secolului al XVIII-lea ca „revoluție politică”.

¹² *Gazeta de Transilvania*, 17, 26 februarie 1848.

¹³ *Ibidem*, 18, 1 martie 1848.

¹⁴ *Ibidem*, 19, 4 martie 1848.

¹⁵ Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Revoluția de la 1848 din Transilvania în memorialistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 8.

¹⁶ *Ibidem*, p. 9.

Barițiu și colaboratorii săi erau foarte interesați de evenimentele din Franța, astfel că își asigurau cititorii că îi vor ține la curent, în limita posibilităților și a circulației poștei. Abia în data de 4 martie, Barițiu a început o analiză mai profundă a evenimentelor care au răvășit Parisul. În legătură cu cauzele sale, fruntașul român a arătat că nemulțumirile poporului sunt mai vechi și se leagă de „reformarea dreptului de alegerea deputaților, ca candidații să nu mai fie aleși prin mituiri de bani, sărăcirea majorității poporului și grămădirea avuțiilor în mâni puține, asupritoarea mulțime a datoriilor de stat în anii de pace”.¹⁷ Nu este trecut cu vederea nici climatul ideologic în care au debutat evenimentele, fiind semnalată prezența ideilor radicale și comuniste, regăsite la toate clasele. Descrise în amănunt, evenimentele din 23-24 februarie au fost caracterizate ca fiind „o curată catastrofă”.¹⁸ Derularea evenimentelor este în mod clar foarte bine documentată, ceea ce arată cât de repede puteau ajunge dintr-o parte în alta a Europei informațiile importante. În acest articol, precum și în precedentele, autorul manifestă o mare simpatie față de regele Ludovic Filip și de familia regală, însă în ciuda atașamentului față de ordinea veche, este prezentată clar poziția francezilor față de schimbarea de regim: „asupra republicei nu se arată până acuma nici o opoziție, armata de linie, cum și gazetele care în Franța au putere foarte mare, trecută mai toate dela principiul monarhic la cel democratic republican. Dela câteva cetăți mai mari sosiră raportul că primiră republica cu mare bucurie.”¹⁹ Aici surprinde apariția adjectivului „democratic”, pentru prima dată, făcând probabil referire la sufragiul universal, însă avem motive să credem că redactorii nu aveau știri până în data de 3 martie. Acest adjectiv poate fi legat de o conotație dată de ei îndeosebi regimului republican.

Putem reconstitui felul în care erau informați Barițiu și colaboratorii săi din diferitele precizări făcute privind sosirea poștei. Astfel, în 8 martie 1848, aflăm că brașovenii aveau știri despre mersul evenimentelor până la 3 martie 1848²⁰. Cel mai consistent articol despre situația din Franța îl vom găsi însă în numărul următor, din 11 martie 1848. Se pare că, deja, Barițiu se considera suficient de informat pentru a da o analiză asupra politicii interne franceze, exprimându-și temerile pentru recunoașterea internațională a noului regim republican și privind un potențial război civil în Franța, între monarhiști și republicani, cu ocazia convocării Adunării Constituante. Pentru a explica calmul instaurat în rândul populației, Barițiu descria acțiunile guvernului provizoriu recurgând chiar la reproducerea sau inventarea unor

---

¹⁷ *Gazeta de Transilvania*, 19, 4 martie 1848.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, 20, 8 martie 1848.

cuvântări ale lui Lamartine (nu este exclus să fi reprodus și invenții ale altor ziariști). Aceste cuvântări sunt însă foarte importante pentru a ne face o imagine despre felul în care redactorii brașoveni îl percep pe șeful *de facto* al guvernului provizoriu. În paginile *Gazetei de Transilvania*, Lamartine definea „adevărata republică” drept „toate drepturile, toate interesele, toate legile fericitoare de popor”. A fost surprinsă aici o dezbatere avută în societate atunci, privind înlocuirea tricolorului cu steagul roșu al anarhiștilor. Lamartine a apărut în calitate de apărător al steagului tricolor, pe care l-a asociat în cuvântarea sa cu libertatea și gloria din timpul Republicii revoluționare și al Imperiului. Steagul roșu a fost asociat în schimb cu regalitatea, ceea ce este fals, deoarece era culoarea socialiștilor și a anarhiștilor, regalitatea fiind reprezentată de culoarea albă²¹.

Foarte interesant în articol, și credem că nu lipsit de semnificație, este dialogul reprodus între ambasadorul Statelor Unite în Franța și conducerea guvernului provizoriu. Delegatul american a afirmat că guvernul său nu va avea nicio ezitare în a recunoaște noul regim republican:

„Subt guvernul unor asemenea așezăminte se bucură staturile unite dela Nordamerica de o înflorire și bunăstare propășitoare acum de 70 ani, cu un guvern de felul acesta și dacă Unirea nu se va mesteca în trebile din lăuntru și în alegerile țărilor vecine, atunci va fi norocită a vedea înflorind această nație mare în puterea așezămintelor care asigură binefacerile libertății publice și ordului soțial.”²²

Spre deosebire de Timotei Cipariu, ale cărui opinii despre revoluția pașoptistă franceză le vom vedea mai jos, Barițiu a oferit o imagine pozitivă; inclusiv sublinierea de mai sus despre bunăstarea pe care ar aduce-o un regim republican, prin ceea ce este denumit „libertate publică”, concept din păcate rămas neexplicat, cât și prin ceea ce a descris mai jos cu privire la eforturile guvernului provizoriu de a crea locuri de muncă și alte facilități. Poporul a fost prezentat ca fiind foarte receptiv la aceste măsuri, ceea ce, după cum știm, nu era chiar adevărat. Barițiu însă, a prezentat o imagine aproape idealizată a transformărilor, arătând că: „toate acestea ne dau nădejdea cum că nația aceasta, prin armonia tuturor fiilor săi se va rădica la culmea măririi sale, va ajunge zilele cele mai frumoase de care până acum nici să viseze nu putea.”²³ Societatea franceză pare a fi avut numai de câștigat, dacă ar fi să citim doar gazeta brașoveană: „Religia astăzi e respectată, proprietatea se află în prețuire, persoanele care asudă pentru naintarea și înflorirea

---

²¹ *Ibidem*, 21, 11 martie 1848.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

nației, sunt mărite de către toți.”²⁴ Cetățenii francezi beneficiau de „libertatea și rându bun pentru toți”, iar „înbrățșarea și frățeasca iubire cu care se aprind astăzi toate plasele locuitorilor din Paris sunt semne invederate, că reformele ce se introduc sunt dorința poporului iar nu a câtorva capite private.”²⁵

Au fost anunțate, de asemenea, mari reforme în educație și mari avantaje pentru muncitori. *Gazeta de Transilvania* a oferit o perspectivă foarte pozitivă asupra Revoluției de la 1848 din Franța, explicată prin simpatia pe care redactorii săi o arătau ideilor liberale. Această imagine a fost contrabalansată de cea oferită aproape simultan de ziarul editat la Blaj. Primul număr al *Organului luminării* a apărut în 4 ianuarie 1847, la nouă ani după ce profesorul blăjean Timotei Cipariu începuse demersurile pentru înființarea unui ziar. Alături de el au mai lucrat la această publicație, în calitate de editori-colaboratori, și cărturari precum Iosif Many sau Aron Pumnul. Ziarul apărea săptămânal, era scris cu litere latine și avea patru pagini²⁶. O parte importantă a sa se compunea din știrile privind politica externă, astfel că vom întâlni numeroase articole referitoare la Franța, pentru anii 1847 și prima parte a anului 1848. În data de 12 mai, *Organul luminării* a devenit *Organul național*.

Sursele principale pentru rubrica de politică externă a ziarului erau reprezentate de presa străină. Cea franceză ajungea destul de greu în Transilvania, după cum scria George Barițiu, arătând că pentru transportul corespondenței și al presei de la Paris la Sibiu era nevoie de patru săptămâni²⁷. Tot cunoscutul istoric și patriot român ne-a lăsat informații prețioase cu privire la sursele presei blăjene la 1848. Astfel, redactorii *Organului luminării* aveau la dispoziție ziarele *Augsburger Allgemeine Zeitung*, *Siebenbürger Bote* (apărut la Sibiu), *Erdély Hirado* (tipărit la Cluj), dar și *Journal des Débats*, la care ar fi fost abonat Timotei Cipariu. Altă sursă importantă pentru presa blăjeană din 1848 a fost *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, apărut la Brașov și cu corespondenți inclusiv la București²⁸.

Rubrica destinată politicii din *Francia* în *Organul luminării* cuprindea de obicei un rezumat pe zile al principalelor decizii ale Parlamentului sau monarhului. Informațiile care ni se dau sunt foarte precise, însă sunt destul de rar comentate de redactorii români. În data de 18 februarie, bunăoară, a fost adusă în discuție furia

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Mircea Popa și Valentin Tașcu, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, București, Tritonic, 2003, pp. 78-79.

²⁷ George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani*, Florin Salvan (ed.), vol. II, Brașov, Inspectoratul pentru Cultură al Județului Brașov, ed. a II-a, 1994, p. 108.

²⁸ *Ibidem*, pp. 155-156.

opозиției datorată „paragrafului din urme al adresei, în care se muștra ospetiele reformistice”.²⁹ Era prima mențiune asupra banchetelor și putem vedea că Timotei Cipariu și colaboratorii săi au conștientizat caracterul reformator al acestor manifestări, care susțineau în fond o măsură profund liberală, respectiv, creșterea numărului de alegători. În același loc, s-a adus pentru prima dată în discuție cuvântul „revoluțiune” cu privire la speranțele opoziției: „ea spereza la asia templare revoluțiune”. Lucrul nu era tocmai exact, de vreme ce majoritatea organizatorilor de banchete nu erau socialiști sau anarhiști, ci mai degrabă notabilități cu vederi liberale.

Detalii privind tulburările pariziene vom găsi abia în ziarul din 3 martie 1848. Începutul coloanei rezervate Franței cuprinde un comentariu elocvent pentru atitudinea intelectualilor români față de evenimentele dintre 21 și 26 februarie. Acesta era o raritate în practica lui Cipariu și a colaboratorilor săi deoarece, de cele mai multe ori, informațiile erau date foarte sumar și concis, într-o manieră care transmite obiectivitate. Vom reproduce aici întregul comentariu:

„Un evenimentu tragicu se desfasura în dilele de mai susu in Paris, a carui consecuentie pentru Francia, poate pentru tota lumea, pacea si progresulu civilizatiunei, sunt cunepotentia a se prevédé, mesurá inainte; un evenimentu, care nu pote se nu impla de infiorare si abominatiune tota anim’á de omu sanatosu la mente, are pretinesce ratiunea sanetosu, umanitatea, santi’á legiloru, ordinulu bunu si pacea mai pre susu de tota brutalitatea, selbaticí’a, escesurile si setea de sange a unei poporatiuni, partide au si unui poporu intregu, inaintea caror’á nemica nu e santu, neci juramentu, neci carta constitutionale, neci cuventu de omu de omenia, ci a carora principiu e furí’a nedomerita si uniculu scopu implemenirea patimeloru brutali sangerose”³⁰.

Intelectualii români au surprins amploarea transformărilor, iar reacțiile lor vădeau un conservatorism pronunțat și un mare respect pentru ordine. Din punctul lor de vedere, orice om sănătos la minte și rațional ar fi trebuit să respingă manifestările violente care nu pot aduce decât dezordine și moarte, fiind rezultatul unor patimi sângheroase. Comentariile continuau, oferind cititorului date mai precise:

„Aste sunt faptele Opusetiunei si radicalismulu revolutionariu, carea redermata pe furí’a poporatiunei Parisulu, cei mai sangeroase dein lume, dein Capital’á cea mai

---

²⁹ *Organul luminării*, 61, 25 februarie 1848. Deși la acea dată revoluția începuse la Paris, în acest ziar știrile apar de mai târziu, din data de 3 martie.

³⁰ *Organul luminării*, 62, 3 martie 1848.

civilizata, in scurtu resturna tronul, constitutiune, ministeriu, parlamentu și asia sapà subtu fundamentulu pazei, securitatei a tota Europa.”³¹

O comparație interesantă a apărut mai jos, cu privire la populația Parisului, „renumite de setatiuneai de sange inca dein anii de antai ai revoluțiunei francesci, inca adevsera ca ei sunt nepoti si fii parentiloru loru din 1793.”³² Teroarea anului 1793 era îndeosebi cunoscută de intelectualii români, datorită propagandei habsburgice antifranceze care a exploatat din plin acest aspect³³. Cu toate acestea, comparația reprezintă o exagerare, întrucât momentul 1848 nu mai semăna nici pe departe cu teroarea iacobină. Viziunea lor mai degrabă conservatoare asupra politicii se reflecta și în atitudinea foarte favorabilă față de prim-ministrul francez François Guizot, considerat „barbatulu celu mai resolutu, aparatoriulu pazei publice in Europa”. Optica foarte dură asupra evenimentelor putea fi influențată de existența cenzurii³⁴, însă din cercetarea corespondenței lui Timotei Cipariu vom ajunge mai aproape de adevăratele sale opinii, care sunt conforme cu acest articol. La începutul lunii martie a anului 1848, eruditul blăjean i-a scris lui George Barițiu asupra întâmplărilor din Franța:

„Vezi ce grozăvii se întâmplară la Paris! Sunt cu nerăbdare, oare poștia proxime aduce-ne-va jurnal din Paris, și ce s-a mai tâmplat? Mie mi se pare că această tâmplare a scuturat din țâțâni toate starea Europei, și de nu se va așeza Francia cu rege constituțional, poate să ajungem timpurile din 1793.”³⁵

Timotei Cipariu avea dreptate privind viitorul impact asupra Europei pe care l-a avut răsturnarea monarhiei franceze, însă din fericire excesele nu au ajuns la amplitudinea pomenită. Această comparație trădează oprobiul lor față de acțiunile opoziției la Paris. Ziarul din 3 martie mai cuprinde și explicarea pe zile a revoluției pariziene, începând cu data de 21 februarie, când se decide interzicerea banchetelor, până în data de 27 februarie, când este plasată proclamarea republicii (eveniment care a avut loc în realitate cu trei zile mai devreme, în 24 februarie). O notiță interesantă s-a făcut despre preoții francezi, care ar fi fost puși de guvernul provizoriu să se roage pentru republică. Vom vedea că acest amănunt a suferit câteva nuanțări mai târziu.

Următorul număr al *Organului luminării* continua cu relatarea evenimentelor din Franța, scriind pentru prima dată despre una din cele mai

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ Mitu, *Transilvania mea*, pp. 338-342.

³⁴ Mircea Popa și Valentin Tașcu, *Istoria presei românești*, p. 78.

³⁵ Timotei Cipariu, *Epistolar (1837-1877)*, Ioan Chindriș (ed.) București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 242-243.

importante realizări ale pașoptiștilor francezi și anume votul universal masculin. Asupra acestui fapt, redactorii blăjeni se pronunță lacunar: „Censulu e stersu si totu francesulu pote fi alegatoriu și alesu.”³⁶ Această informație atât de prețioasă nu a fost comentată absolut deloc, autorul trecând la o altă chestiune de pe agenda politică franceză. Faptul este surprinzător, însă probabil această omisiune se datorează cenzurii. Nu avem, din nefericire, surse pentru a vedea cum au interpretat frunțașii politici ai românilor ardeleni această veste. Puțin mai jos apare o informație surprinzătoare cu privire la clerul francez care „demandă rogaciuni a nume pre tătu decursulu tienerii parlamentului pentru ajutoventia d. Dieesca intru acea carare cu nevoia”.³⁷ Astfel, clerul despre care în numărul precedent se scria că fusese pus să se roage pentru republică așa cum înainte se ruga pentru rege, apărea dintr-o dată în postura de susținător care se ruga pentru nevoile noului regim. Acest lucru poate fi interpretat ca fiind o atitudine favorabilă a intelectualilor blăjeni față de acordarea sufragiului universal masculin, însă nu putem fi siguri. Nu există o dovadă că Cipariu ar fi fost favorabil votului universal, iar generațiile de dinaintea sa, influențate de *Supplex Libellus Valachorum* și de iosefinism, mergeau mai mult pe ideea reformelor venite de sus în jos, poporul fiind considerat incapabil să se emancipeze de la sine³⁸.

Următorul număr, din 24 martie, a reluat povestirea fiecărei zile începând cu 23 februarie. Pe măsură ce trecea timpul, problema revoluției maghiare și răspunsul românesc deveneau subiecte mai importante decât problemele din Franța, astfel că cele din urmă au fost marginalizate. În numerele din aprilie³⁹ nu a mai apărut nimic referitor la Franța, iar începând cu luna mai, problemele românești au devenit cele mai importante. Despre francezi și revoluția lor, au mai apărut amănunte sumare, lipsite de comentarii, precum în cel din 12 mai, care a marcat totodată și schimbarea numelui în *Organul național*. Pozițiile românilor în presă ne apar ca fiind conservatoare, Cipariu și colaboratorii săi condamnând dur atacurile asupra instituțiilor statului, constituției și a formei de guvernământ. Articolele lor arată o mare simpatie pentru regele Ludovic-Filip și pentru nobilii apropiați familiei sale. Membrii guvernului provizoriu au fost prezentați de cele mai multe ori într-o lumină proastă, iar pe calitățile unora dintre membrii săi (precum Alphonse de Lamartine) nu s-a insistat. Au fost mai degrabă pomeniți și criticați acei membri ai săi cu un trecut anarhist sau socialist, precum Albert, Flocon sau Louis Blanc, iar

³⁶ *Organul luminării*, 64, 17 martie 1848.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum – Din istoria formării națiunii române*, București, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 499-500.

³⁹ Am găsit disponibile doar numerele din 21 și 28 aprilie.

critica tindea să se întindă asupra întregului guvern, deși cei mai sus menționați au fost marginalizați pe cât posibil în Franța.

Fruntașii românilor ardeleni au fost surprinși de valul revoluționar abătut asupra Europei, însă nu au rămas insensibili. Intelectuali precum Ioan Buteanu, Alexandru Papiu Ilarian sau Simion Balint au sesizat repede direcția spre care evolua situația politică a Europei și au formulat programe cu trăsături identice cu ale programelor revoluționare europene. Românii și-au însușit repede principiile care în Europa stăteau la baza luptei pentru libertate și le-au aplicat în contextul politic al Transilvaniei⁴⁰. Prima dovadă cu privire la penetrarea ideilor revoluționare franceze la românii ardeleni o vom găsi formulată foarte exact, în scrisoarea lui Iosif Ighian, protopop al Zlatnei, către George Barițiu, din data de 16/28 martie 1848. Ighian își începe scrisoarea arătând că:

„reformele în Franța începute, să transportă mai în toată Europa și mai cu samă în țara vecină o luat mari slobozenii și putere; oare n-ar fi sosit vremea și a noastră a românilor ca să mișcăm ceva rugare cu aplecare mare cătră milostivul monarhul nostru Ferdinand I-ul că doară ca mult milostiv să îndură a ne slobozi din apăsătoarele lanțuri și niamul nostru cel tare apăsat.”⁴¹.

Aceste afirmații ne indică o cunoaștere mai profundă a realităților politice europene, însă sugestia sa pentru un apel către împăratul Ferdinand I (1835-1848) ne arată încadrarea sa în tradiția politică petiționaristă deschisă de *Supplexul* din 1791. Deși pomenește de reformele franceze, protopopul Zlatnei nu a discutat o punere a lor în practică, altfel decât de la împărat spre susuși.

O altă scrisoare în legătură cu evenimentele din Franța a primit George Barițiu de la medicul Pavel Vasici, aflat în București, în 25 martie/6 aprilie. Vasici era mai degrabă un observator decât un comentator, deoarece din textul scrisorii⁴² sale nu răzbate opinia personală, ci o analiză lucidă a situației politice din Principate. Mult mai expresivă a fost însă scrisoarea din 6/18 aprilie, pe care Axente Sever, viitorul prefect, a expediat-o lui Simion Bărnuțiu. El se afla la București încă din 1847, în calitate de profesor de limba română și latină⁴³, iar în acea perioadă era martor la revenirea tinerilor de la Paris:

„În toate zilele vine câte un-doi tineri din Paris; e bine ar fi de-ar aduce și principiile libertății, amoarei de Patrie și de naționalitatea română, ce vor fi văzute în faptele

⁴⁰ Liviu Maior, *1848-1849. Români și unguri în revoluție*, București, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 49-50.

⁴¹ Pascu și Cheresteșiu, *Revoluția*, vol. I, p. 160.

⁴² *Ibidem*, p. 330.

⁴³ *Bărbați ai datoriei (1848-1849). Mic dicționar*, Maria Totu (ed.), București, Editura Militară, 1984, p. 18.

francezilor!! Unii încep să viseze că poate le va fi zis Lamartine *à present, jeunes roumains, il y a de temps de vous en rendre libres et independants.*⁴⁴

Pentru Axente Sever, Parisul revoluționar era așadar depozitarul iubirii de patrie, libertate și naționalitate, iar faptele francezilor ar fi trebuit să fie un exemplu pentru români. La cei 27 de ani ai săi, viitorul prefect al Legiunii Blasiana a fost mult mai ușor cucerit de principiile revoluționare decât mai vârstnicul Cipariu, care avea atunci 43 de ani. În aceeași scrisoare, mai jos, Sever deplângea starea tineretului din Țara Românească, unde prea puțini își puteau permite să studieze în străinătate și doar acolo își puteau însuși ceea ce el numea „principii logice”. Cei mai bogați dintre tineri, evident fără asemenea probleme, erau văzuți ca fiind mai dificil de sensibilizat față de problemele țării.

După Marea Adunare de la Blaj, relevantă pentru atitudinea românească față de Franța este o scrisoare a lui Alexandru Bătrâneanu (1819-1848), membru al Consiliului Permanent de la Sibiu și viitor tribun⁴⁵, către Nicolae Boier, în data de 27 mai 1848. Bătrâneanu era entuziasmat cu privire la adunările care aveau loc la Paris și Frankfurt, fiind convins că acolo se decidea soarta monarhiilor europene⁴⁶. Extazul pe care i l-au indus schimbările revoluționare l-a făcut să vadă Franța într-o lumină foarte favorabilă: „În Adunarea de la Paris republica e statorită; Lamartine stă în frunte ca o stea.”⁴⁷ Aceleași speranțe în congresele de la Paris și Frankfurt și le-a pus și Ioan Buteanu, într-o scrisoare către același Nicolae Boier, trimisă tot în 27 martie⁴⁸.

Similitudinile mișcărilor revoluționare din Transilvania cu Revoluția Franceză, în plan ideologic sau al tulburărilor sociale, nu au fost remarcate doar de români, ci și de maghiari. Un exemplu în acest sens îl poate constitui scrisoarea comisarului regal Pál Asztalos către Bertalan Szemere, ministrul de Interne al Ungariei, în care primul afirma că „în linii mari situația noastră se aseamănă exact cu revoluția franceză din 1789”.⁴⁹ Funcționarul maghiar se referea aici la strângerile de voluntari și la tulburările ce aveau loc la sate. Putem considera că în Transilvania anului 1848 Revoluția Franceză reprezenta un reper binecunoscut, dar cu valențe de cele mai multe ori negative.

---

⁴⁴ Șt. Pascu și V. Chereșteșiu, *Documentele privind revoluția de la 1848, Seria C. Transilvania*, București, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 135.

⁴⁵ Totu, *Bărbați ai datoriei*, p. 38.

⁴⁶ *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române. Seria C. Transilvania*, Șt. Pascu (ed.), vol. V [26 mai-4 iunie 1848], București, Editura Academiei Române, 1992, p. 74.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 75.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 28.

Revoluția începută în februarie 1848 s-a legat în imaginarul multor intelectuali români și probabil și de alte naționalități cu excesele revoluției precedente. Am arătat însă, cum această imagine s-a schimbat în optica unor tineri precum Axente Sever sau Alexandru Bătrâneanu. Această revalorizare se poate vedea și în ceea ce privește receptarea culturii franceze în timpul luptelor din Munții Apuseni. Istoricul literar Ion Breazu a studiat în acest sens receptarea poetului Felicité de Lamennais printre românii ardeleni și a arătat că o traducere a celebrului său volum, *Les paroles d'un croyant*, aparținând intelectualului blăjean Iosif Many, circula în Transilvania în manuscris încă din 1843⁵⁰. Nicolae Bălcescu a afirmat că a văzut moți odihnindu-se serile la foc și recitând dialogul *Junelui Soldat* al lui Lamennais, care fusese publicat cel mai probabil de Barițiu în ziarul său⁵¹. Istoricul Liviu Maior afirma despre Avram Iancu că era un bun cunoscător al principiilor revoluționare din Franța, cunoscând de asemenea și texte de Lamennais sau Jules Michelet, publicate în *Foaia pentru minte, inimă și literatură și Învățătorul poporului*⁵². Prinși în vârtejul revoluției, fruntașii români s-au preocupat mai întâi de ceea ce era aproape de ei. Nu este așadar de mirare că o bună parte a referirilor la Franța se regăsesc în lucrări despre revoluție, scrise după terminarea acesteia, din dorința de a reflecta asupra celor petrecute.

Se cuvine foarte clar precizat că deși exista în plan conceptual imaginea unei *revoluții* pozitive (enunțată de Barițiu la începutul anului 1848), termenul nu a fost agreat de conducătorii mișcării românești din Transilvania. Într-un strălucit studiu, istoricii Nicolae Bocșan și Valeriu Leu au demonstrat că nicio parte angajată în războiul civil din anii 1848-1849 nu și-a asumat în mod deliberat caracterul revoluționar, preferând să folosească acest atribut pentru alteritate (fie ea maghiară sau română). Autorii au atras atenția că doar într-un singur loc apărea o referire indirectă la români ca fiind „revoluționari”⁵³; în rest, termenul a fost folosit pentru a desemna partea maghiară (alături de altele, cu sens peiorativ, precum „răsculați”, „rebeli” etc.). Ambele părți și-au construit un discurs legitimator, românii insistând pe fidelitatea lor față de Casa de Habsburg.

---

⁵⁰ Ion Breazu, *Lamennais la românii din Transilvania, în 1848*, în *Studii de literatură română și comparată*, idem (ed.), Cluj-Napoca, Dacia, 1972, p. 130.

⁵¹ *Ibidem*, p. 133.

⁵² Liviu Maior, *Avram Iancu – scrisori*, Cluj-Napoca, Dacia, 1972, pp. 11-12.

⁵³ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *Revoluția de la 1848*, p. 31-32.

Al doilea plan al studiului nostru este consacrat imaginii revoluției franceze de la 1848 în lucrările românilor ardeleni din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel de referiri le vom găsi cu precădere în materiale consacrate istoriei revoluției românești. După încheierea evenimentelor, românii au încercat să-și explice evenimentele. Revoluția a devenit un reper important, chiar sub acest nume (vizând evenimentele provocate de maghiari), dar și sub altele, precum „război civil”. În acest context, a apărut un prim val de memorii, la inițiativa lui Alexandru Papiu Ilarian, în deceniul al șaselea⁵⁴. Deceniul al optulea a inaugurat o serie a memoriilor de mai mare anvergură, cu texte mai exacte și mai corect scrise din punct de vedere istoric, dar și cu o vădită angajare națională în contextul luptei contra dualismului⁵⁵.

Între memoriile din categoria secundă, ne atrag atenția pentru studiul de față două scrieri, aparținând unor foști combatanți în armata imperială contra maghiarilor: sergentul Simion Domide și locotenentul Ioan Tomuța, din Regimentul năsăudean de graniță. Ambii memorialiști căutau să-și contextualizeze experiențele militare, înscriind luptele purtate într-un context european mai larg. Sergentul a lăsat o foarte poetică descriere la începutul „ziarului” său despre situația Europei în anul 1848. Tonul lui era aproape mesianic și deloc lipsit de talent literar atunci când povestea cum: „a apărut timpul pe care odinioară l-a profețit Napoleon în locul său de exil. Italia făcu începutul, Franța deveni soarele central și patria noastră încă fu cuprinsă de aceste nouă reforme.”⁵⁶ Nu este clar în ce fel Italia „a făcut începutul”, însă în descrierea memorialistului, Franța ocupa locul central în propagarea reformelor. Din nefericire, această referire nu a mai fost urmată de altele, însă este suficient pentru a ne da seama că sergentul Domide cunoștea rolul Franței în procesul revoluționar.

Memoriile locotenentului Ioan Tomuța debutau cu o foarte exactă contextualizare, punând în evidență cultura istorică și politică a memorialistului: „În urma revoluției de la 22-25 februarie 1848, care delăturând guvernul monarhic constituțional al lui Louis Philippe proclamă republica, erupse la 13 martie și la Viena revoluția care sili pe împăratul Ferdinand să dea țărilor sale o nouă formă de guvernământ constituțional.”⁵⁷ Ideea că valul revoluționar ar fi pornit din Franța și s-ar fi propagat de acolo în centrul și estul Europei o vom găsi și în memoriile lui Simion Balint, preot greco-catolic și prefect al legiunii *Auraria et Salinae*⁵⁸. Fostul

⁵⁴ *Memorialistica Revoluției de la 1848 în Transilvania*, Nicolae Bocșan și Valeriu Leu (ed.), Cluj-Napoca, Dacia, 1988, p. 22.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 30.

⁵⁶ Bocșan și Leu, *Revoluția de la 1848*, p. 455.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 469.

⁵⁸ Totu, *Bărbați ai datoriei*, p. 22.

luptător și-a început memoriile în felul următor: „După ce spiritul libertății și al emancipării popoarelor străbătu în inimile celor însetați de acel drept dat fieștecăruia de la Dumnezeu, care începu a se desvolta mai întâie la Paris, Viena și alte state europene.”⁵⁹ Franța a fost primul loc unde spiritul revoluționar, așa cum îl înțelegeau românii, bazat pe libertatea și emanciparea popoarelor, și-a făcut simțită prezența pentru prima dată.

Un alt memorialist important care a făcut referire la Franța în opera sa a fost Isaia Moldovan (cca. 1818-1900), participant la organizarea Adunării din Duminica Tomii și fost luptător în Legiunea a III-a *Cetatea de Baltă*⁶⁰. Memoriile sale au fost publicate în anul 1898 în *Gazeta Transilvaniei* și au reprezentat rezultatul unei meditații la vârsta senectuții și totodată o reacție la memorialistica română și maghiară apărută până atunci⁶¹. În legătură cu debutul evenimentelor la nivel european, memorialistul a scris: „Încă din primăvară s-a început fierberea. În 15 martie izbucnește revoluția în Franța (Paris), ca fulgerul trece în Viena și Pesta și așa mai departe în toată Europa. La ideea libertății, românii încă n-au rămas neactivi, mai ales inteligența și după ea poporul, sătul și gârbovit sub jugul de fier de seculi purtat.”⁶²

Exceptând greșeala privind debutul revoluției, Isaia Moldovan se încadrează în seria autorilor care au stabilit originea mișcărilor de la 1848 în Franța. Astfel de afirmații vom întâlni și într-o serie de lucrări dedicate lui Avram Iancu. În biografia consacrată principalului conducător militar al românilor în anul 1897, fruntașul român Iosif Sterca Șuluțiu arăta cu privire la începutul activității revoluționare a eroului: „În primăvara anului 1848, când fulgerul revoluțiunii franceze lumina secolul nostru, îl vedem pe Iancu în elementul său.”⁶³ O altă precizare asemănătoare găsim și în memoriile fruntașului român Ioan Rusu: „Prima scânteie din care s-au aprins focul libertății și a mișcărilor politice peste toată Europa s-au ivit la Paris, capitala Franciei.”⁶⁴

Unul dintre cei mai informați ardeleni asupra acestui subiect și care se bucura de un mare prestigiu în ochii conaționaliilor săi a fost cu siguranță George Barițiu, atât prin activitatea sa de ziarist cât și prin rolul jucat ca lider al românilor în Revoluția de la 1848 și în deceniile următoare. Ca istoric, Barițiu aparține

⁵⁹ Bocșan și Leu, *Revoluția de la 1848*, p. 125.

⁶⁰ Totu, *Bărbați ai datoriei*, p. 174

⁶¹ Bocșan și Leu, *Memorialistica*, p. 31.

⁶² *Ibidem*, p. 242.

⁶³ Cornelia Bodea, *1848 la români – O istorie în date și mărturii*, vol. III, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 72.

⁶⁴ Pompiliu Teodor, *Avram Iancu în memorialistică*, Cluj-Napoca, Dacia, 1972, p. 213.

istoriografiei romantice liberale, primind influențe semnificative de la istorici străini precum Edward Gibbon, François Guizot și Leopold von Ranke, dar și de la istorici români precum Petru Maior, Mihail Kogălniceanu sau Nicolae Bălcescu⁶⁵. Cea mai importantă lucrare istorică a sa este *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani*, în trei volume, apărută la Sibiu între anii 1889-1891. Lucrarea reprezintă o incursiune nu doar în istoria Transilvaniei ultimelor două secole, dar și în trecutul european, accentul fiind pus îndeosebi pe factorul politic. Al doilea volum, apărut în anul 1890, cuprinde analiza revoluțiilor europene de la 1848, în atenția istoricului intrând și Revoluția franceză. Este cel mai lung text dedicat în întregime acestui subiect, dintre cele cunoscute ca aparținând românilor ardeleni și vine din partea unui lider de opinie și istoric deosebit de respectat în epocă.

Barițiu se încadrează și el în categoria autorilor care au susținut că revoluția europeană s-a declanșat odată cu cea franceză. A arătat că:

„revoluțiunea din Paris a fost mama tuturor celorlalte și a celor din monarhia habsburgică. Fără aceia nu s-ar fi răsculat nici Viena, nici Veneto-Lombardia, nici Praga, Cracovia, Leopole și cu atât mai puțin studenții din Pojon, Budapesta, Agram, Cluj și Târgu-Mureș. Evenimentele din Paris ne dau oareșicum cheia cu care putem pătrunde secretele celorlalte din statele Europei.”⁶⁶.

Din nefericire, analiza lui ulterioară s-a limitat la explicarea strict evenimentială, însă acest lucru era normal judecând după criteriile istoriografice ale epocii. Cauzele revoluției sunt considerate multele „erori mari politice, precum și în urmarea nenumăratelor nelegiuri și abuzuri întâmplare sub dominațiunea sa, pe an ce mergea pierdea din popularitate și provoca ură asupra persoanei sale.”⁶⁷. Au fost denunțate practici foarte grave ale societății franceze de atunci, precum corupția și „rapacitatea cea mai nerușinată a funcționarilor de la vinderea funcțiunilor pe bani grei și cumpărarea, tot cu sume mari, a mandatelor în Camera Deputaților”.⁶⁸ Ceea ce s-a schimbat drastic în opiniile autorului asupra acestui subiect a fost dispariția viziunii pozitive asupra evenimentului. Revoluția franceză de la 1848 rămânea în ochii istoricului ajuns la vârsta senectuții o „catastrofă”⁶⁹, lipsind o analiză în profunzime a evenimentului, spre deosebire de ceea ce a oferit cititorilor săi în anul 1848. Sursele lui au fost cel mai probabil tot presa de atunci, judecând după aspectele tratate și lipsa unor alte opinii sau direcții interpretative.

⁶⁵ Idem, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Accent, 2002, p. 118.

⁶⁶ Barițiu, *Părți alese*, p. 105.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 104.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

Între factorii negativi ai acelor zile, întâlnim la Barițiu intrarea în viața politică a socialiștilor și comuniștilor. Socialismul era definit ca fiind: „acea partidă care propagă doctrina că proprietatea privată a oamenilor liberi trebuie să se desființeze, căci precum ziceau ei «La propriété c'est le vol» să i se plătească și să i se dea fiecărui om numai atâta cât merită el după munca lui.”⁷⁰ Doctrina comunistă era rezumată la fel și comentată negativ: „țin că tot ce există pe față pământului este proprietatea tuturor, până și femeile pentru bărbați și bărbații pentru femei și alte absurdități cornurate.”⁷¹

Discursul revoluționar românesc în anul 1848 s-a concentrat pe o serie de mari teme din spațiul european, precum națiunea ca depozitară a suveranității, libertatea individuală și națională, egalitatea între indivizi, dreptul și ideea de constituție⁷². Aceste principii au fost pentru prima dată teoretizate ca valori supreme în timpul Revoluției Franceze din anul 1789. Din acest punct de vedere, putem considera că Revoluția de la 1848 a jucat pentru românii ardeleni rolul exemplar pe care Revoluția Franceză l-a jucat pentru francezi, în sensul configurării mitologiei naționale și a imaginarului politic de tip modern⁷³. Ideea franceză de revoluție diferă însă substanțial de felul în care și-au conceput românii acțiunea, presupunând un proiect de reconstruire de la început a corpului politic, cu repudierea drastică a trecutului⁷⁴. Românii nu au căutat să se rupă de trecut, ci au reclamat în anul 1848 înapoierea unor privilegii de care au fost văduviți și pe care își fundamentau dorința de egalitate juridică. Ei au repudiat în majoritate conceptul de „revoluție”, vrând să se delimiteze de latura sa peiorativă, însă i-au păstrat sensul de schimbare înspre bine a societății. Adunarea națională, simbol creat de Revoluția de la 1848, va servi ca depozitar al suveranității naționale până la Marea Unire din anul 1918⁷⁵.

Revoluția franceză de la 1848 a avut multiple valențe pentru românii ardeleni, atât în zilele când ei își duceau propria revoluție, cât și în deceniile ulterioare. Receptarea ei a ținut de moment, de cultura politică și istorică a fiecărui autor și de angajamentele sale ideologice. Poate cel mai important lucru de semnalat este raritatea apariției evenimentului fie în documente, fie în memorialistică și presă. Spre deosebire de Revoluția Franceză de la 1789, care a

⁷⁰ *Ibidem*, p. 105.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Bocșan și Leu, *Revoluția de la 1848*, p. 55.

⁷³ Sorin Mitu, *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, București, Humanitas, 1997, pp. 11-12.

⁷⁴ François Furet, *Revoluția în dezbatere*, Iași, Polirom, 2000, p. 90.

⁷⁵ Bocșan, Leu, *Revoluția de la 1848*, pp. 75-76.

rămas un reper în cultura istorică a intelectualilor ardeleni, revoluția din februarie nu a reușit să se impună ca un moment la fel de reprezentativ. A rămas însă, un reper important pentru contextualizarea Revoluției române de la 1848 din Transilvania, un izvor al principiilor care au bulversat Europa conservatoare și rădăcina indirectă a evenimentului fondator pentru imaginarul politic al românilor ardeleni în secolul al XIX-lea.

ANDREI SABIN FAUR

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

THE IMAGE OF THE FRENCH REVOLUTION OF 1848 AT THE ROMANIANS OF
TRANSYLVANIA IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY

Abstract

The present study makes an analysis of the way in which the Romanians from Transylvania perceived the French Revolution of 1848, which was the first revolutionary movement of 1848. In our research we used the most important Romanian journals of that time, *Gazeta de Transilvania* (*The Gazette of Transylvania*) and *Organul luminării* (*The Enlightenment Organ*), the correspondence of certain personalities like George Barițiu, Timotei Cipariu, Axente Sever, Iosif Ighian and the memoirs of a few participants to the Romanian Revolution of 1848, like Simion Balint, Ioan Tomuța, Simion Domide, Isaia Moldovan etc. We divided our research in two parts: the first part was dedicated to the immediate perception of the events in 1848 and the second part was about the perception of the French Revolution of 1848 during the second half of the nineteenth century.

The Romanians of Transylvania perceived the February 1848 events in France differently. Their attitudes varied from enthusiasm to hostility depending on their political culture and ideological orientation. During the second half of the nineteenth century, in the series of analyses dedicated to the Romanian Revolution of 1848, the events of February 1848 in France were considered the source of all the revolutionary movements in Europe, therefore of the Romanian Revolution as well. France was considered in that time the source of the ideas of liberty and emancipation of nations, which was the basis of the Romanian Revolution.